

A domb K-i lejtőjén az Árpád-kori szintre vastag korabeli feltöltődés rakódott rá. A domb szélén objektumokat nem találtunk, kerámia-, állatcsont-, s főleg vasleletekben viszonylag bővelkedtünk. Az ÉK-i szelvény-sarokban a domb aljában az Árpád-kori járósínt feletti sötétbarna, leletgazdag rétegben III. Béla már ismert érme került elő.

A 2003-ban feltárt 3 ház közül kettőnek a lakógödört 20–40–50 cm mélyre ásták, a harmadik ház gödrének falát D felé emelkedő dombba mélyítették, míg az É-i oldalon szinte felszíni falai voltak. Az utóbbi házat egy korábbi lakóépítménybe ásták bele. Az időbeli különbséget jól lehetett tanulmányozni a két épület eltérő megformálású technikai kivitelű kerámiaanyagában is. Ugyancsak a falrészben belüli periodizáció finomítására ad lehetőséget a D-i munkaterületen feltárt objektumcsoport. Egy földbe mélyített házat felhagyása után 2 külső kemence munkagödörnek használták, innét alig 20 cm-re, 20–30 cm-rel magasabban újabb külső kementét tártunk fel, amelynek kiserkeszthető boltozata az erodált domboldal jelenlegi szintje fölé emelkedik.

A korábbi őskori objektumok mellett ez évben egy nagyméretű kövekkel borított kelta gödröt is feltártunk. Paticsos, faszenes betöltésből jellegzetes kelta kerámia mellett megmunkált díszített csonttárgyak és bronz viseleti díszek kerültek napvilágra.

GRÓF PÉTER

427. Visegrád, Városközpont

(Pest megye) Kö

2003. július 21.–október 29. között folytattunk ásatásokat a 11-es autót, a Rév utca, a Fő utca és a Mozi köz által határolt területen, melyek a 83, 84, 85 hrsz. számú telkeket ölelik fel. Jelenleg nem az egész 1,3 ha-t kutattuk, csak annak északi részét, körülbelül egyharmadát a területnek (83/3, 84/4 hrsz. számú telkeket).

A régészeti kutatás megkezdése az itt tervezett beruházásoknak köszönhető. A Visegrádi Önkormányzat városvezetősége új városközpont kialakítását tervezi ezen a területen. Az ásatást a város önkormányzata finanszírozta, melyet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától pályázati úton nyert összeg egészített ki. Az ásatást a Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeumának régészei végezték. A munkálatokat Mészáros Orsolya irányította. A terület egyik részének munkálatait Gróf Péter és Gróh Dániel vezették, folytatva itteni korábbi kutatásaikat.

Az építkezések adta lehetőség rendkívül komoly továbblépést jelentett Visegrád város régészeti és történeti kutatásaiban, a középkori topográfiáról való eddigi ismereteink bővítésében. A város területén eddig csak kisebb munkálatok, elsősorban leletmentő feltárások folytak, melyek pénz és idő hiányában nem engedték meg a teljes, minden részletre kiterjedő kutatást.

A jelenlegi ásatás helyszíne azért nagyon jelentős, mert ez a terület a középkori városnak is központi terü-

lete volt. A korábbi években a terület egyes részein már folytak részleges feltárások, melyek nagy segítséget nyújtottak a jelenlegi ásatás megtervezéséhez. Az eddig megismert épületek, épületrészek mind felépítésüket, mind leletanyagukat tekintve azt bizonyítják, hogy a területen jelentős építményekkel lehet számolni.

A régészeti kutatásokkal, és feldolgozómunkával párhuzamosan folyik a történeti kutatás, azaz a városra vonatkozó írott források szisztematikus feldolgozása.

A fent jelzett területen 819 m²-t kutattunk meg teljes alapossággal. Feltártunk egy kőházat, melyet a 15. sz. második felében emeltek. A déli zárófal mellett közvetlenül, az épület keleti részén kívül egy kályhaalapozást találtunk. A kályha tűztere patkóíves volt, a tűztérben belül kerámialeletek nem voltak, azonban a tüzelőnyílásnál rengeteg. A tüzelőnyílás előtt egy szabályos íves gödör széle volt megfogható, ezen belül volt a rengeteg kerámia- és kályhaszemtöredék. Ezek kora 15. század második fele, így a gödör datálja a kályhaalapot is. A gödör ugyanis – a benne talált leletek helyzete és összetétele miatt – szemétgödör lehetett a ház mellett, melyet akkor mélyítették ide, amikor a kályha már nem volt használatban. A kályha tehát a 15. század második fele előtt létezhetett. A tűztérben lelet nemigen volt, azonban behullott téglák sok, melyek ujjbehúzásosak voltak. Egyik-másikon fényes zöldmázcseppek voltak, melyek 15. századi kályhacsempéken jellemzőek.

A kályha benyúlik az épület alá, pontosabban az alapfalak mellett van közvetlenül. Azonban a külső járósíntet is meghatározó habarcskifolyás a kályha tűzterének maradványain van. Ez datálja az épületet, a ház a kályha használata és elpusztulása után épült, tehát a gödörrel lehet egyidős, azaz a 15. század második feléből való.

A feltárt épületen belül 14–15. századi kerámiát találtunk (fazekak, korsók, kancsók), továbbá kályhacsempéket, kályhaszemeket. Típusuk a Visegrád területén (Palota, város, Fellegvár) általánosan előforduló budai kerámia. A leletek mennyisége közepes; mivel pusztulási törmelék nem volt, így a kerámia mennyisége sem roppant. A 14. századi kerámia jelenléte (jelentősebb darabok) és az épületen kívüli kályhaalap jelzik, hogy már ekkor kellett itt állnia építménynek, mely azonban nem volt megfogható. A 15. századi leletek a ház használati kerámiája lehetett.

Jelentős kerámialeletek:

14. századi lilios kályhacsempe töredéke. Ilyen típusú a Palota ásatása során is előfordult.

14. századi kályhacsempe-nyomó negatív töredéke. 2 db, ugyanolyan a sarka a mintának. Egyedülálló lelet, Visegrádon ilyen még nem került elő, de az ország területén sincs sok. Fazekas mesterséghez tartozó darab, de egyéb jellegzetes lelet híján az épület nem azonosítható fazekasműhellyel. (Továbbá a lelet 14. századi, míg az épület 15. századi.) Sárkányfarok része figyelhető meg a töredéken és egy sisakdísz-alj indítása. (Korát formája alapján azonosítottuk.)

14. századi szerezsenfejes kályhacsempék darabjai. Zöldmázások. Analógiák alapján (Buda) a fej sisakdíszben van, ebből sárkányfarok ágazik. A sárkányfarok a kályhanyomón is megfigyelhető, a darabok épp összeillenek. A megtalált csempenyomó-minta tehát épp a szerezsenfejes csempék nyomója!

15. századi félhenger alakú vörös kályhaszemek; továbbá hagyma alakú szintén vörös kályhaszemek.

Az épületen belül sok állatcsont is előkerült.

Egy másik sövényfalú épületnél rengeteg növény- és sövénylenyomatot paticsdarab jött elő, sok közülük szabályos trapéz átmetszetű rúd. Itt rengeteg használati kerámia került elő (14–15. századiak). Néhány vas-tárgy is, és sok állatcsont.

A feltárt kőházat tehát a 15. század második felében építették, de kellett lennie előzménynek is, noha ez nem lehetett kőépület. Funkciója bizonytalan. Faze-kasműhelyre a kályhanyomón kívül nincs adat. Elrendezéséből talán kereskedőházra lehetne következtetni – ez az egyetlen eddig ismert ház Visegrád városban, mely a Dunára merőleges kelet–nyugati tájolású, továbbá ilyen alaprajzú házat (keskeny és hosszú több helyiséggel és folyosóval) sem ismerünk. Hasonló keskeny és hosszú középkori kőház ismert Óbudáról, mely a piac-téren állt (Lajos utca). Nem kizárt, hogy itt is hasonló-ról van szó; a Dunához való közelség ezt támaszthatja alá. Az épületen belül tüzelőberendezés nem került elő, de érdekes és egyedülálló leletek igen. A folyosót közlekedésre nem használhatták, ezt a keskenysége és a hiányzó padlószint támasztja alá. Lehetséges, hogy árkádívek voltak a ház déli oldalán és a pillérek sávalapozásáról van szó, befelé pedig bolthelyiségek nyíltak.

Esetleg másik épülethez tartozó kiszolgáló-épület lehetett.

Az épületet békés körülmények között hagyhatták el a 15. század végén–16. század elején, ugyanis nincs nyoma égésnek, vagy pusztulási omladéknak.

Az ásatás legnagyobb jelentősége tehát ez a kőépület, és az eddig feltárt objektumokkal való viszonya. Az épület leleteit és alaprajzát tekintve igen jelentős épületre bukkantunk, mely kiválóan hozzájárul a középkori város topográfiájának alaposabb megismeréséhez. Tárgyi leletei erősen bizonyítják azt az oklevelekből kibontakozó képet, hogy a királyi udvar, és a mellette virágzó királyi város hasonló anyagi kultúrával rendelkezett, nevezetesen a berendezési tárgyak, használati eszközök nagy része mind az uralkodó rezidenciáján, mind a városban lakó nemesek portáin megtalálható voltak. A városban dolgozó műhelyek tehát királyi és nemesi, illetve polgári megrendelésre egyaránt dolgoztak. Nem kizárt egyébként, hogy ez a terület épp a város műhelynegyede volt, amit már korábbi ásatások sejtettek, s az ideje is megerősíteni látszik.

Funkciója egyelőre ismeretlen, párhuzamok alapján kereskedőháznak képzelhető el, melyet a Dunához való közelsége is bizonyít.

SZŐKE MÁTYÁS

428. Vizslás, Újlak

(Nógrád megye) B, N, Kö

A 21-es út Salgótarján, Ipari Park és Kisterenye közötti szakaszának szélesítése és az ehhez kapcsolódó munkák által érintett nyomvonalon végeztünk megelőző kutatást.

Kökényes-völgy: A völgy keleti végében, a 21-es út, a régi országút és egy patak által bezárt területen, az út-építéshez kapcsolódóan két csapadékvízgyűjtő aknát létesítettek. Ennek földmunkái során több késő bronzkori és kora népvándorlás kori lelet került elő. A lelőhely hi-telestítése és a tervezett munkák által még érintett terület megelőző feltárása céljából összesen 5 kutatószelvényt nyitottunk a műúttal párhuzamosan, annak nyugati oldalán, illetve az aknák mellett a patak két partján. Ezekben, a jelenlegi talajszinttől számítva 120–140 cm mélységben mindenhol megfigyelhető volt egy kb. 20 cm-es régészeti anyaggal telített réteg, amely színében nem volt elkülöníthető és beásások sem voltak megfigyelhetőek. Az így megkutatott kb. 250 m²-es felület alapján kijelenthető, hogy a Tarján-patak völgyére jellemző erőteljes talajerózió hatására ebben az oldalsó völgyben is folyamatos a feltöltődés. Az itt előkerült leletek valószínűleg ennek a folyamatnak az eredményeképpen, másodlagos helyzetben vannak a lelőhelyen, és feltehetően a völgy egy magasabb pontján fekvő késő bronzkori, illetve császárkori település pusztulásaként kerültek a patak-völgybe.

Ipari Park: Újlak északnyugati határánál, a Kökényes-völgy keleti végében, a régi országút mellett a talajmunkák során egy késő középkori/kora újkori kerámiatöredékekkel datált hulladékgyűjtő került elő. Sajnos a területen található többször bolygatott szeméttelap miatt nem lehetett egyértelműen eldönteni, hogy a jelenség régészeti objektumként kezelhető-e.

Állomás utca: Újlak belterületén, a vasútállomás felé vezető út mentén új közművezetékét létesítettek. Ezen a részen az 1960-as években egy vízvezeték fektetésekor már sikerült megfigyelni a középkori települést. Sajnos a most végzett kutatás alapján egyértelműen megfigyelhető volt, hogy a humuszréteget már korábban, feltehetően a műút építésekor teljesen elhordták, és közvetlenül az altalajra egy vastag sóderes alapot raktak. Így a munkák során régészeti jelenséget már nem tudtunk megfigyelni és lelet sem került elő.

TANKÓ KÁROLY

429. Zalaegerszeg, Andrásida, Csár-mellék

(Zala megye) R

2003. május 29. és június 17. között leletmentő régészeti feltárást végeztünk a Zalaegerszeget É-ről megkerülő 76. út nyomvonalán, az Andrásida, Csár-mellék nevű lelőhelyen. A topográfiai terepbejárásokból ismert 4/4 sz., a Zsigér-patak és a Hidegkúti-dűlő vízenyős völgye között elterülő nagy őskori lelőhely D-i végét érinti az útépítés. Intézményünk 2002-ben ásatási engedélyt kért próbaásatásra, de a területet borító akácliget miatt azt nem lehetett elvégezni.